

Sint tibi Flaminius Trasymenaque littora testes;
 Per volucres æquos multa monere Deos;
 Tempora si veteris quæris temeraria damni,
 Quartus ab externo mense bis ille dies.

Postera lux melior, superat Masinissa Syphacem,
 Et cecidit telis Hasdrubal ipse suis.

Tempora labuntur, tacitissime senescimus annis,
 Et fugiunt freno non remorante dies.

Quam cito venerunt Fortunæ fortis honores,
 Post septem lucas Junius actus erit.

Ite, Deam læti fortem celebrate Quirites,
 In Tyberis ripa munera regis habet.

Pars pede, pars etiam celeri decurrite cymba:
 Nec pudeat potos inde redire domum.

Ferte coronatæ juvenum convivium lintres,
 Multaque per medias vina bibantur aquas.

Plebs colit hanc: quia qui posuit, de plebe fuisse
 Fertur, & ex humili sceptrum tulisse loco.

Convenit & servis, serva quia Tullius ortus
 Constituit dubiæ templa propinqua Deæ.

Ecce suburbana rediens male sobrius æde,
 Ad stellas aliquis talia verba jacit.

Zona latet tua nunc, & cras fortasse latebit,
 De hinc erit Orion aspicienda mihi.

At si non esset potus, dixisset eadem
 Venturum tempus solstitiale die.

Lucifero subeunt, Lares delubra tulerunt,
 Hic ubi sit docta multa corona manu.

Tempus idem Stator ædithabet, quæ Romulus olim
 Ante Palatini condidit ora jugi.

Tot restant de mense dies, quot nomina Parcibus,
 Cum data sunt trabæ templa Quirine tuæ.

Tempus Juleis cras est natale Kalendis,
 Pierides cæptis addite summa meis.

Dicite Pierides, quis vos adduxerit illuc,
 Cui dedit invitas victa noverca manus.

Sic ego: sit Clio, clari monumenta Philippi,
 Aspicias, unde trahit Martia casta genus.

Mar-

Martia sacifico deductum nomen ab Anco,
 In qua par facies nobilitate fuit.

Par animo quoque forma suo responder in illa,
 Et genus, & facies ingeniumque simul.

Nec quod laudamus formam, tu turpe putaris:
 Laudamus magnas hac quoque parte Deas.

Nupta fuit quondam matertera Cæsaris illi:
 O decus, o sacra femina digna domo?

Sic cecinit Clio: doctæ assensere sorores:
 Annuit Alcides, increpuitque lyra.

FINIS.

PUBLII OVIDII NASONIS

TRISTIUM

LIBER PRIMUS.

ELEGIA I.

ARGUMENTUM.

Per Propoppejam exsul & infelix Poeta librum
 suum admonet, ut è Scythia ad Urbem profes-
 turus, eo habitu accedat, quo exules utuntur:
 mandatque quid velit responderi sciscitantibus,
 quid ipse agat. Docet simul quomodo se excu-
 set, si forte carmina hæc minora videbuntur ejus
 ingenio. Postremo jubet, ut Palatium evitet, unde
 fulmen emissum in se fuisse commemorat.

Parve (nec invideo) sine me liber ibis in urbem,
 Hei mihi, quod Domino non licet ire tuo.

Vade

Vade sed incultus, qualem decet exilis esse,
 Infelix habitum temporis hujus habe.
 Nec te purpureo velent vaccinia succo,
 Non est conveniens luctibus ille color.
 Nec titulus minio, nec cedro charta notetur,
 Candida nec nigra cornua fronte geras.
 Nec fragili geminæ poliantur pumice frontes,
 Hirsutus passis ut videre comis.
 Felices ornent hæc instrumenta libellos,
 Fortunæ memorem te decet esse meæ.
 Neve liturarum pudeat: qui viderit illas,
 De lacrymis factas sentiet esse meis.
 Vade liber, verbiq; meis loca grata saluta;
 Contingam certe quo licet illa pede.
 Si quis, ut in populo, nostri non immemor illos,
 Si quis, qui, quid agam, forte requiret, erit.
 Vivere me dices, salvum tamen esse negabis,
 Id quoque quod vivam, minus habere Dei.
 Atque ita tu tacitus, quærenti plura, legendus,
 Ne quæ non opus est, forte loquare, cave.
 Protinus admonitus repetet mea crimina, lector,
 Et peragar populi publicus ore reus.
 Tu cave defendas, quanvis mordebere dictis,
 Causa patrocinio non bona maior erit.
 Invenies aliquem, qui me suspiret ademptum,
 Carmina nec ficis perlegat ista gens.
 Et tacitus secum, ne quis malus audiat, optet,
 Sit mea lenito Cæsare pœna levis.
 Nos quoque, quisquis erit, ne sit miser ipse, precamur,
 Placatos miseris qui volet esse Deos.
 Quæque volet, rata sint, ablata principis ira,
 Sedibus in patriis det mihi posse mori.
 Ut peragas mandata liber, culpabere forsitan,
 Ingeniique minor laude ferere mei.
 Iudicis officium est, ut res, ita tempora rerum
 Quærenti quaesito tempore tutus eris.
 Carmina proveniant animo deducta fereno,
 Nubila sunt subitis tempora nostra malis.

Car-

Carmina secessum scribentis & otia quærunt:
 Me mare, me venti, me fera jactat hiems.
 Carminibus metus omnis abest: ego perditus ensem
 Hæsurum jugulo jam puto, jamque meo.
 Hæc quoque, quæ facio, judex mirabitur æquus,
 Scriptaque cum venia qualiacunque leget.
 Da mihi Mæoniden, & tot circumspice casus,
 Ingenium tantis excidet omne malis.
 Denique securus famæ liber ire memento,
 Nec tibi sit lecto displicuisse pudor.
 Non ita se nobis præbet fortuna secundam,
 Ut tibi sit ratio laudis habenda tuæ.
 Donec eram sôspes, tituli tangebar amore,
 Quærendique mihi nominis ardor erat.
 Carmina nunc simul, studiumque quod obfuit, odi,
 Sit satis ingenio sic fuga parte meo.
 I tamen, & pro metu, cui licet, aspice Romam,
 Dii facerent, posses non meus esse liber.
 Nec te, quod venias magnam peregrinus in urbem
 Ignotum populo posse venire puta.
 Ut titulo careas, ipso noscere colore,
 Dissimulare velis, te licet esse meum.
 Clam tamen intrato, nec te mea carmina lædant:
 Non sunt, ut quondam plena favoris erant.
 Si quis erit, qui te quod sis meus, esse legendum
 Non putet, è gremio reiiciatque suo.
 Inspice dic titulum: non sum præceptor amoris,
 Quas meruit pœnas, jam dedit illud opus.
 Forsitan expectes an in alta palatia missum
 Scandere te jubeam, Cæsareamque domum.
 Ignoscant angusta mihi loca, Diique locorum,
 Venit in hoc illa fulmen ab arce caput.
 Esse quidem memini mitissima sedibus illis
 Numina, sed timeo, qui nocuere, Deos.
 Terretur minimo pennæ stridore columba
 Unguibus accipiter faucia facta tuis.
 Non procul a stabulis audet discedere, siqua
 Excussa est avidi dentibus agna lupi.

Vie

Vitaret cælum Phaethon, si viveret, & quos
 Optavit stulte, tangere nollet equos.
 Me quoque, quæ sensi, fateor Jovis arma timere.
 Me reor infesto, cum tonat, igne peri.
 Quicumque Argolica de classe Capharea fugit,
 Semper ab Euboicis vela retorquet aquis.
 Et mea cymba semel vasta percussa procella,
 Illum, quo læsa est, horret adire locum.
 Ergo cave liber, & timida circumspice mente,
 Et satis à media sit tibi plebe legi.
 Dum petit infirmis nimium sublimia pennis
 Icarus, Icarus nomine fecit aquas.
 Difficile est tamen hic remis utaris, an aura
 Dicere, consilium resque locusque dabunt.
 Si poteris vacuo tradi, si cuncta videbis
 Mitia, si vires fregerit ira suas.
 Si quis erit, qui te dubitantem, & adire timentem
 Tradat, & ante tamen pauca loquatur adi.
 Luce bona, Dominoque tuo felicior ipso,
 Pervenias illuc, & mala nostra leves.
 Namque ea vel nemo, vel qui mihi vulnera fecit,
 Solus Achilleo tollere more potest.
 Tantum ne noceas, dum vis prodesse videto:
 Nam spes est animi nostra timore minor.
 Quæque quiescebat, ne mota reseruiat ira,
 Et pœnæ tu sis altera causa, cave.
 Cum tamen in nostrum fueris penetrare receptus,
 Contingerisque tuam semina curva domum
 Absicies illic positos ex ordine fratres,
 Quos studium cunctos evigilavit idem.
 Cætera turba palam titulos ostendit apertos,
 Et sua detecta nomina fronte gerit.
 Tres procul obscura latitantes parte videbis,
 Hi quoque, quod nemo nescit, amare docent.
 Hos tu vel fugias, vel si satis oris habebis,
 Oedipodas facito, Telegonasque voces.
 Deque tribus moneo, siqua est tibi cura parentis,
 Ne quenquam, quamvis ipse docebit, ames.
 Sunt

Sunt quoque mutatæ ter quinque volumina formæ,
 Nuper ab exequiis carmina rapta meis.
 His mando dicas, inter mutata referri
 Fortunæ vultum corpora posse meæ.
 Nanque ea dissimilis subito est effecta priori:
 Flendaque nunc, aliquo tempore læta fuit.
 Plura quidem mandare tibi si quæris, habebam,
 Sed vereor tardæ causa fuisse moræ.
 Et si quæ subeunt, tecum liber omnia ferres,
 Sarcina laturo magna futurus eras.
 Longa via est, propera: nobis habitabitur orbis
 Ultimus, à terra terra remota mea.

ELEGIA II.

ARGUMENTUM.

In exilium proficiscens Poeta, jubente Augusto, deprehensusque in medio mari, fluctibusque pæne obrutus, Deos precatur, ut ipsi saltem ignorent, nec cum Cæsare ipsum funditus perdant. Probatque multis exemplis posse eos id facere. Describit deinde tempestatem: Tum Deos precatur, ut se incolumen ad Tomitas perducant.

Dii maris, & cæli [quid non nisi vota supersunt?] Solvere quassatæ parcite membra ratis.
 Neve, precor, magnæ subscribe Cæsaris iræ,
 Sæpe premente Deo fert Deus alter opem.
 Mulciber in Trojam, pro Troja stabat Apollo,
 Aequa Venus Teucris, Pallas iniqua fuit.
 Olerat Aeneam proprior Saturnia Turno,
 Ille tamen Veneris numine tutus erat.
 Sæpe ferox cautum petiit Neptunus Ulysses,
 Eripuit patruo sæpe Minerva suo.
 Et nobis aliquod, quanvis distamus ab illis,
 Quis vetat irato numen adesse Deo?

Verba miser frustra non proficientia perdo;
 Ipsa graves perfurgant ora loquentis aquæ.
 Terribilisque Notus facta mea verba, preceque
 Ad quos mittuntur non finit ire Deos.
 Ergo iidem venti, ne causa lædar in una,
 Velaque nescio quo, vota que nostra ferunt.
 Me miserum, quanti montes voluntur aquarum,
 Jam jam tacturos sidera summa putes.
 Quantæ diducto subsidunt æquore valles,
 Jam jam tacturas Tartara nigra putes.
 Quocumque aspicio, nihil est nisi pontus, & æther;
 Fluctibus hic tumidus, nubibus ille minax.
 Inter utrumque fremunt immuni murmure venti,
 Nescit cui Domino pareat unda maris.
 Nam modo purpureo vires capit Eurus ab ortu,
 Nunc Zephirus sero vespere missus adest.
 Nunc gelidus sicca Boreas bacchatur ab Arcto,
 Nunc notus adversa prælia fronte gerit.
 Rector in incerto est, nec quid fugiatve, petatve,
 Invenit, ambiguus ars stupet ipsa malis.
 Scilicet occidimus, nec spes est ulla salutis,
 Dumque loquor, vultus obruit unda meos.
 Opprimit hanc animam fluctus, frustra que precantur
 Ore necaturas accipiemus aquas.
 At pia nil aliud, quam me dolet exule coniux,
 Hoc unum nostri scitque, gemitque mali.
 Nescit in immenso jactari corpora ponto,
 Nescit agi ventis, nescit adesse necem.
 O bene quod non sum mecum conscendere passus,
 Ne mihi mors misero bis patienda foret.
 At nunc ut peream: quoniam caret illa periclo,
 Dimidia certe parte superstes ero.
 Hei mihi, quam celeri micuerunt nubila flammæ,
 Quantus ab ætherio personat axe fragor.
 Nec levius laterum tabulæ feriuntur ab undis,
 Quam grave balistæ mænia pulsant onus.
 Qui venit hic fluctus, fluctus supereminet omnes;
 Posterior nono est, undecimoque prior.

Nec

Nec lethum timeo, genus est miserabile lethi:
 Demite naufragium, mors mihi munus erit.
 Est aliquid, fatoque suo, ferroque cadentem
 In solida moriens ponere corpus humo.
 Et mandare suis aliqua, & sperare sepulcrum,
 Et non æquoreis piscibus esse cibum.
 Fingite me dignum tali nece, non ego solus
 Huc vehor: immeritos cur mea pæna trahit?
 Proh superi, viridesque Dei: quibus æquora curæ
 Utraque jam vestras sistite turba minas.
 Quamque dedit vitam mitissima Cæsaris ira,
 Hanc finite infelix in loca iusta feram.
 Si quam promervi pænam, me perdere vultis?
 Culpa mea est ipso iudice morte minor.
 Mittere me Stygias si jam voluisset ad undas
 Cæsar, in hoc vestra non eguisset ope.
 Est illi nostri non invidiosa cruoris
 Copia, quodque dedit, cum volet, ipse feret:
 Vos modo, quos certe nullo, puto, crimine læsi,
 Contenti nostris jam, precor, esse malis.
 Nec tamen, ut cuncti miserum servare velitis,
 Quod periit, salvum jam caput esse potest.
 Ut mare subsidat, ventisque ferentibus utar,
 Ut mihi pareatis, non minus exul ero.
 Non ego divitias avidus sine fine parandi
 Latum mutandis mercibus æquor aro.
 Non peto, quas quondam petii studiosus, Athenas,
 Oppida non Asia, non loca visa prius.
 Non ut Alexandri claram delatus in urbem
 Delicias videam Nile iocose tuas;
 Quod facile est, opto ventos (quis credere posset?)
 Sarmatis est tellus, quam mea vota petunt.
 Obligor ut tangam lævi feralittora Ponti,
 Quodque sit à patria jam fuga tarda queror.
 Nescio quod videam positos ut in orbe Tomitas,
 Exilii facio per mea vota viam.
 Seu me diligitis, tantos compefcite fluctus,
 Pronaque sint nostræ numina vestra rati

Seu

Seu magis odistis, iustæ me advertite terræ:
 Supplicii pars est in regione mori.
 Ferte (quid hic facio?) rapidi mea corpora venti,
 Ausonios fines cur mea vela vident?
 Noluit hoc Cæsar: quid, quem fugat ille, tenetis?
 Aspiciat vultus Pontica terra meos.
 Et jubet, & mervi: nec quæ damnaverit ille
 Crimina, defendi fasve piumve puto.
 Si tamen aëta Deos nunquam mortalia fallunt,
 A culpa facinus scitis abesse mea.
 Immo ita si scitis, si me meus abstulit error,
 Stultaque mens nobis, non scelera fuit.
 Quod [licet è miminis] domui si favimus illi,
 Sint satis Augusti publica iussa mihi.
 Hoc duce si dixi felicia secula, proque
 Cæsare thura pius, Cæsaribusque dedi.
 Si fuit hic animus nobis, ita parcite divi:
 Sin minus, alta cadens obruat unda caput.
 Fallor? an incipiunt gravidæ evanescere nubes?
 Victaque mutati frangitur unda maris?
 Non casus, sed vos sub conditione vocati,
 Fallere quos non est, hanc mihi fertis opem.

ELEGIA III.

ARGUMENTUM.

Miserabiliter exponit Poeta consternationem illam,
 qua affectus est, posteaquam iussit eum Cæsar in
 exsilium abire: quidque ea nocte etiam egerit, quæ
 fuit illi in Urbe novissima, declarat. Miserabilius
 deinde uxoris, & domesticorum lacrymas describit.
 Se se dicit tandem mari conceditum; tantamque
 in Jonio mari tempestatem coortam, ut ipsi eti-
 am nauæ salutem suam desperaverint.

Cum subit illius tristissima noctis imago,
 Quæ mihi supremum tempus in urbe fuit.

Cum

Cum repeto noctem, qua tot mihi chara reliqui,
 Labitur ex oculis tunc quoque gutta meis.
 Jam prope lux aderat, qua me discedere Cæsar
 Fimibus extremæ iusserat Ausoniæ:
 Nec spatium, nec mens fuerat satis apta parandi
 Torpuerant longa pectora nostra mora.
 Non mihi servorum, comites non cura legendi,
 Non aptæ profugo vestis opisque fuit.
 Non aliter stupui, quam qui Jovis ignibus ictus
 Vivit, & est vitæ nescius ipse suæ.
 Ut tamen hanc animi nubem dolor ipse removit,
 Et tandem sensus convaluere mei.
 Alloquor extremum mæstos abiturus amicos,
 Qui modo de multis unus & alter erant.
 Uxor amans flentem flens acrius ipsa tenebat,
 Imbre per indignas usque cadente genas.
 Nata procul Libycis aberat diversa sub oris,
 Nec poterat fati certior esse mei.
 Quocunque aspiceres, luctus gemitusque sonabant,
 Forma que non taciti funeris intus erat.
 Fæmina, virque, meo pueri quoque funere mærent,
 Inque domo lacrymas angulus omnis habet.
 Si licet exemplis in parvis grandibus uti,
 Hæc facies Trojæ, cum caperetur, erat.
 Jamque quiescebant voces hominumque canumque,
 Luna que nocturnos alta regebat equos.
 Hanc ego suspiciens, & adhuc Capitolia cernens,
 Quæ nostro frustra juncta fuere lari.
 Numina vicinis habitantia sedibus, inquam,
 Jamque oculis nunquam templa videnda meis:
 Dique relinquendi, quos urbs habet alta Quirini,
 Este salutari tempus in omne mihi.
 Et quanquam sero clypeum post vulnera sumo,
 Attamen hanc odii exonerate fugam.
 Cælestique viro, quis me deceperit error,
 Dicite, pro culpa ne scelus esse putet.
 Ut quod sentitis, pænæ quoque sentiat autor,
 Placato possim non miser esse Deo.

Hac

Hæc prece adoravi superos ego, pluribus uxor,
 Singultu medios impediende fonos.
 Illa etiam ante lares sparsis prostrata capillis
 Contigit extractos ore tremente focos.
 Multaque in adversos effudit verba penates,
 Pro deplorato non valitura viro.
 Jamque moræ spatium nox præcipitata negabat,
 Versaque ab axe suo Paræus Arctos erat.
 Quid facerem? blando patriæ retinebar amore,
 Ultima sed justæ nox erat illa fugæ.
 Ah quoties aliquo dixi properante, quid urges?
 Vel, quo festinas ire: vel unde, vide.
 Ah quoties certam me sum mentitus habere
 Horam, præpositæ quæ foret apta via.
 Ter limen tetigi, ter sum revocatus, & ipse
 Indulgens animo, pes mihi tardus erat.
 Sæpe vale dicto, rursus sum multa locutus,
 Et quasi discedens oscula summa dedi.
 Sæpe eadem mandata dedi, meque ipse fefelli,
 Respiciens oculis pignora chara meis. (quam
 Deniq; quid propero? Scythia est, quo mittimur, in
 Roma relinquenda est, utraque iusta mora est
 Uxor in æternum vivo mihi viva negatur,
 Et domus, & fidæ dulcia membra domus:
 Quosque ego dilexi fraterno more sodales,
 O mihi Theia pectora juncta fide,
 Dum licet amplectar, nunquam fortasse licebit
 Amplius: in lucro est quæ datur hora mihi.
 Nec mora: sermonis verba imperfecta relinquo,
 Amplectens animo proxima quæque meo.
 Dum loquor, & semus, cælo nitidissimus alto
 Stella gravis nobis Lucifer ortus erat?
 Dividor haud aliter quam si mea membra relinquam
 Et pars abrumpi corpore visa meo est.
 Sic doluit Priamus tunc, cum in contraria verso
 Ultiores habuit proditionis equos.
 Tunc vero exoritur clamor, gemitusque meorum
 Et feriunt mæstæ pectora nuda manus.

Tunc

Tunc vero conjux humeris abeuntis inhærens,
 Miscuit hæc lacrymis tristitia dicta meis.
 Non potes avelli, simul hinc simul ibimus, inquit,
 Te sequar, & conjux exulis exul ero.
 Et mihi facta via est, & me capit ultima tellus,
 Accedam profugæ sarcina parva rati.
 Te jubet à patria discedere Cælaris ira:
 Me pietas, pietas hæc mihi Cæsar erit.
 Talia tentabar, ficit tentaverat ante,
 Vixque dedit victas utilitate manus.
 Egredior, sive illud erat sine funere ferri,
 Squallidus immisissis hirta per ora comis.
 Illa dolore amens tenebris narratur obortis
 Semianimis media procubuisse domo.
 Utque resurrexit sædatis pulvere turpi
 Crinibus, & gelidâ membra levavit humo.
 Se modo, desertos modo deplorasse penates,
 Nomen & adempti sæpe vocastis viri.
 Nec genuisse minus, quam si natave, meumve
 Vidisset structos corpus habere rogos.
 Et voluisse mori, moriendo ponere sensus,
 Respectuque tamen non petuisse mei.
 Vivat, & absentem (quoniam sic fata tulerunt]
 Vivat, & auxilio sublevet usque suo.
 Tingitur Oceano custos Erymanthidos Uræ,
 Aequoreaque suo fidere turbat aquas.
 Nos tamen Ionium nostra non findimus æquor
 Sponte, sed audaces cogimur esse metu.
 Me miserum, quantis nigrescunt æquora ventis,
 Erutaque ex imis fervet arena fretis)
 Monte nec inferior proræ, puppique recurvæ
 Insilit, & piætos verberat unda Deos.
 Pineæ texta sonant, pulsi stridore rudentes:
 Aggemit & nostris ipsa carina malis.
 Navita confessus gelidum pallore timorem,
 Jam sequitur victus, non regit arte ratem.
 Utque parum validus non proficientia rector
 Cervicis rigidæ fræna remittit equo.

G

Sic

Sic non quod voluit, sed quo rapit impetus undæ,
 Aurigam video vela dedisse rati.
 Quod nisi mutatas emisit Aeolus auras,
 In loca jam nobis non adæunda ferar.
 Nam procul Illyricis læva de parte relictis
 Interdicta mihi cernitur Italia.
 Desinat in vetitas, quæso contendere terras,
 Et mecum magno pareat unda Deo.
 Dum loquor, & cupio pariter, timeoque repelli,
 Increpuit quantis viribus unda latus.
 Parcite cærulei vos saltem numina ponti,
 Infectumque mihi sit fatis esse Jovem.
 Vos animam sæve fessam subducite morti,
 Si modo qui periit, non periisse potest.

ELEGIA IV.

ARGUMENTUM.

Amici fidem laudat Poeta, quod etiam in adversis eum numquam deseruerit: quam rem raros admodum ex tam multis fatetur sibi præstitisse. Simul eum hortatur, ut in pristino amore persistat, nec Augustum timeat.

O Mihi post nullos unquam memorande sodales,
 Et cui precipue iouis mea viua sua est.
 Attonitum qui me [memini, charissime] primus
 Ausus es alloquio sustinuisse tuo.
 Qui mihi consilium vivendi mite dedisti,
 Cum foret in misero pectore mortis amor.
 Scis bene cui dicam positus pro nomine signis:
 Officium nec te fallit, amice, tuum.
 Hæc mihi semper erunt imis infixæ medullis,
 Perpetuusque animæ debitor hujus ero.
 Spiritus hic vacuas prius extenuandus in auras
 Ibit, & in tepido deferet ossa rogo.

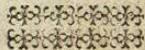
Quam

Quam subeant animo meritum oblivia nostro,
 Et longa pietas excidat ista die.
 Dii tibi sint faciles, & opis nullius egentem
 Fortunam præstent, dissimilemque meæ.
 Si tamen hæc navis vento ferretur amico,
 Ignoraretur forsitan ista fides.
 Thesea Pirithous non tam sensit amicum,
 Si non infernas vivus adisset aquas.
 Ut foret exemplum veri Phocæus amoris,
 Fecerunt furia tristis Oreste tuæ.
 Si non Euryalus Rutulos cecidisset in hostes;
 Hyrtacidæ Nisi gloria nulla foret.
 Scilicet ut fulvum spectatur in ignibus aurum;
 Tempore sic duro est inspicienda fides.
 Dum juvat, & vultu ridet fortuna sereno,
 Indelibatas cuncta sequuntur opes.
 At simul intonuit, fugiunt, nec nocitur ulli,
 Agminibus comitum qui modo cinctus erat.
 Atque hæc exemplis quondam collecta priorum,
 Nunc mihi sunt propriis cognita vera malis.
 Vix duo tresue mihi de tot superestis amici:
 Cætera fortunæ, non mea turba fuit.
 Quo magis o pauci rebus succurrite læsis,
 Et date naufragio littora tuta meo.
 Neve metu falso nimium trepidate timentes,
 Hac offendatur ne pietate Deus.
 Sæpe fidem adversis etiam laudavit in armis,
 Inque suis amat hanc Cæsar, in hoste probat.
 Causa mea est melior, quia non contraria fovi
 Arma, sed hanc merui simplicitate fugam.
 Invigiles igitur nostris pro casibus oro,
 Diminui si qua numinis ira potest.
 Scire meos casus si quis desiderat omnes.
 Plusquam quod fieri res finit, ille petit.
 Tot mala sum passus, quot in æthere sidera lucent,
 Parvaque quot ficcus corpora pulvis habet.
 Multaque credibili tulimus majora, ratamque
 Quamvis acciderint, non habitura fidem.

G 2

Pars

Pars etiam quædam mecum moriatur oportet,
 Meque velim possit dissimulante tegi.
 Si vox in fragilis, pectus mihi firnius esset,
 Pluraque cum linguis pluribus ora forent.
 Non tamen idcirco complecterer omnia verbis,
 Materia vires exuperante meas.
 Pro duce Neritio docti mala nostra poetæ
 Scribite, Neritio nam mala plura tuli.
 Ille brevi spatium multis erravit in annis
 Inter Dulichias Iliacasque domos.
 Nos freta fideribus totis distantia mensos
 Sors tulit in Geticos Sarmaticosque sinus.
 Ille habuit fidamque manum, sociosque fideles,
 Me profugum comites deserere mei.
 Ille suam lætus patriam, victorque petebat:
 A patria fugio victus & exul ego.
 Nec mihi Dulichium domus est, Ithaceve, Sameve,
 Pæna quibus non est grandis abesse locis.
 Sed quæ de septem totum circumspicit orbem
 Montibus, imperii Roma, Deumque locus,
 Illi corpus rat durum, patiensque laborum:
 Invalidæ vires, ingeniumque mihi.
 Ille erat assidue sævis agitatus in armis:
 Assuetus studiis mollibus ipse fui.
 Me Deus oppressit nullo mala nostra levante:
 Bellatrix illa diva ferebat opem.
 Cumque minor Jove sit tumidis qui regnat in undis
 Illum Neptuni, me Jovis ira premit.
 Adde quod illius pars maxima facta laborum:
 Ponitur in nostris fabula nulla malis.
 Denique quæstos tetigit tamen ille penates,
 Quæque diu petiit, contigit arva tamen.
 At mihi perpetuo patria tellure carendum est,
 Ni fuerit læsi mollior ira Dei.

ELEGIA V.

ARGUMENTUM.

Uxoris fidem & industriam laudat Poeta: quod cum nonnulli inhiarent ejus opibus, ipsa ingenio, & amicorum præsidio integra omnia servavit. Unde Poeta verecunde tantum pollicetur, eam fore suis carminibus immortalem.

Nec tantum Clario Lide est dilecta poetæ,
 Nec tantum Coe Battis amata suo.
 Pectoribus quantum tu nostris uxor inhaeres,
 Digna minus misero, non meliore viro.
 Te mea supposita est veluti trabe sulca ruina:
 Si quid adhuc ego sum, muneris omne tui est.
 Tu facis ut spoliū non sim, nec nuder ab illis,
 Naufragii tabulas qui petiere mei.
 Utque rapax stimulante fame, cupidusque cruoris
 Inculcuditum captat ovile lupus.
 Aut ut edax vulturnus corpus circumspicit, ecquod
 Sub nuda positum cernere possit humo.
 Sic mea nescio quis rebus male fidus acerbis
 In bona venturus: si paterere, fuit.
 Hunc tua per fortes virtus summovit amicos,
 Nulla quibus reddi gratia digna potest.
 Ergo quam misero, tam vero teste probaris,
 Hic aliquod pondus si modo testis habet.
 Nec probitate tua prior est aut Hectoris uxor;
 Aut comes extincto Laodamia viro.
 Tu si mæonium vatem fortita fuisses,
 Penelopes esset fama secunda tuæ.
 Sive tibi hoc debes, nullo pia facta magistro,
 Cumque nova mores sunt tibi luce dati.
 Famina seu princeps omnes tibi culta per annos
 Te docet exemplum coniugis esse bonæ.

Affimilemque fui longa assuetudine fecit,
 Grandia si parvis affimulare licet.
 Hei mihi non magnas quod habent mea carmina vires,
 Nostraque sunt meritis ora minora tuis.
 Si quid & in nobis vivi fuit ante vigoris,
 Extinctum longis excidit omne malis.
 Prima locum sanctas Heroidas inter haberes,
 Prima bonis animi conspicerere tui.
 Quantumcunque tamen præconia nostra valebunt,
 Carminibus vires tempus in omne meis.

ELEGIA VI.

ARGUMENTUM.

Amicum admonet Poeta, ut gemma faciem suam
 insculptam intuens, ejus exilii recordetur, de-
 matque illi coronam ex hedera: siquidem hujus-
 modi insignia conveniunt felicibus Poetis. Man-
 dat tamen insculptæ imaginis loco legatur opus
 Metamorphoseon in quindecim libellos digestum
 quos quamvis ipse in exilium proficiscens in
 ignem conjecerit, tamen eosdem pluribus exem-
 plis conscriptos existare intelligit. Postremo sex
 versus mandat conscribi in prima libelli fronte:
 quo lector admonetur, illud opus in emendatum
 subita ejus consternatione circumferri.

SI quis habes nostris similes in imagine vultus,
 Deme meis hederas Bacchica ferta comis.
 Ista decet lætos felicia signa poetas:
 Temporibus non est apta corona meis.
 Hæc tibi dissimulas, sentis tamen optinæ, dici,
 Indigito qui me ferisque referisque tuo.
 Effigiemque meam sulvo complexus in auro,
 Chara relegati, qua potes, ora vides.
 Quæ quoties ipectas, subeat tibi dicere forsan,
 Quam procul à nobis Naso sodalis abest.

Grata

Grata tua est pietas, sed carmina major imago
 Sunt mea quæ mando qualiacunque legas.
 Carmina mutatas hominum dicentia formas,
 Infelix Domini quod fuga rupit opus.
 Hæc ego discedens sicut bene multa meorum
 Ipse mea posui mactus in igne manu.
 Uique cremasse suam fertur sub stipite natum
 Thestias, & melior matre fuisse soror.
 Sic ego non meritis mecum peritura libellos
 Imposui rapidis viscera nostra rogis.
 Vel quod eram Musas, ut crimina nostra, perosus,
 Vel quod adhuc creiscens & rude carmen erat.
 Quæ quoniam non sunt penitus sublata, sed extant,
 Pluribus exemplis scripta fuisse reor.
 Nunc precor, ut vivant, & non ignava legentem
 Otia delectent, admoneantque mei.
 Non tamen illa legi poterunt patienter ab ullo,
 Nesciat his summam si quis abesse manum.
 Ablarum mediis opus est incudibus illud,
 Desuit & scriptis ultima lima meis.
 Et veniam pro laude peto, laudatus abunde,
 Non fastiditus si tibi lector ero.
 Hos quoque sex versus in prima fronte libelli,
 Si præponendos esse putabis, habe.
 Orba parente suo quicumque volumina tangis,
 His saltem vestra detur in urbe locus.
 Quoque magis faveas, non hæc sunt edita ab illo,
 Sed quasi de Domini funere rapta sui.
 Quicquid in his igitur vitii rude carmen habebit,
 Emendaturus, si licuisset, erat.

ELEGIA VII.

ARGUMENTUM.

Queritur Poeta eum, quocum diu familiariter vi-
 xerat, subita Poetæ consternatione, & exilii
 ruina fidem mutasse. Mox tamen illum admo-
 net, ut in fide permaneat, quo ejus officium
 laudare queat.

G 4

In

IN caput alta suum labentur ab æquore retro?
 Flumina, conversis solque recurret equis.
 Terra feret stellas, cælum findetur aratro,
 Unda dabit flammam, & dabit ignis aquas.
 Omnia naturæ præpostera legibus ibunt,
 Parsque suum mundi nulla tenebit iter.
 Omnia jam fient, fieri quæ posse negabam,
 Et nihil est, de quo non sit habenda fides.
 Hæc ego vaticinior, quia sum deceptus ab illo,
 Laturum misero quem mihi rebar opem.
 Tantane te fallax cepere obliviam nostri?
 Afflictumque fuit tantus adire timor?
 Ut neque respiceres, nec solarere jacentem
 Dure, nec exequias prosequerere meas?
 Illud amicitiae sanctum & venerabile nomen
 Nunc tibi pro vili, sub pedibusque jacet?
 Quid fuit, ingenti prostratum mole sodalem
 Visere? & alloquii parte levare tui?
 Inque meos si non lacrymas dimittere casus,
 Pauca tamen ficto verba dolore loqui?
 Idque, quod ignoti faciunt, vale dicere saltem?
 Et vocem populi, publicaque ora sequi?
 Denique lugubres vultus, nunquamque videndos
 Cernere supremo dum licuitque die?
 Dicendumque semel toto non amplius ævo
 Accipere, & parili reddere voce, vale?
 At fecere alii nullo mihi fædere juncti,
 Et lacrymas animi signa dedere sui.
 Quid, nisi convictu causisque valentibus essem;
 Temporis & longi junctus amore tibi?
 Quid, nisi tot lusus, & tot mea seria nosse?
 Tot nossem lusus, seriaque ipse tua?
 Quid si duntaxat Romæ mihi cognitus esses?
 Aditus toties in genus omne joci?
 Cunctane in æquoreos abierunt irrita ventos?
 Cunctane Læthæis mersa feruntur aquis?
 Non ego te genitum placida reor urbe Quirini,
 Urbe, meo quæ jam non adeunda pede est.

Sed

Sed scopulis Ponti, quos hæc habet ora finistri,
 Inque feris Scythiæ, Sarmaticisque jugis.
 Et tua sunt silicis circum præcordia venæ,
 Et rigidum ferri semina pectus habet.
 Quæque tibi quondam tenero ducenda palato
 Plena dedit nutrix ubera, tigris erat
 Aut mala nostra minus, quam non aliena putasses,
 Duritiæque mihi non agerere reus.
 Sed quoniam accedunt fatalibus hæc quoque damnis,
 Ut careant numeris tempora prima suis.
 Effice peccati ne sim memor hujus, & illo
 Officium laudem, quo queror, ore tuum.

ELEGIA VIII.

ARGUMENTUM.

Queritur Poeta, vulgum sequi fortunam, & secundis tantum rebus adesse amico, at in adversis eum desituere: quod quidem re sibi cognitum fuisse docet. Siquidem antequam relegaretur ab Augusto, multos habuit amicos: at postquam subita ruina corruit, neminem invenit, in cujus præsidio acquiesceret, quum multis per Cæsaris modestiam id præstare licuisset: quandoquidem ab eo hostilis erga amicum amor etiam probetur. Amico tandem gratulatur, quod studio & doctrina magnam sibi laudem paraverit, gravioribus disciplinis intentus: cum ipse ob lasciviorum Mutiam gravem in se calamitatem derivavit.

Detur inoffensæ vitæ tibi tangere metam,
 Qui legis hoc nobis non inimicus opus.
 Atque utinam possent pro te mea vota valere,
 Quæ pro me duos non tetigere Deos.
 Donec eris felix, multos numerabis amicos:
 Tempora si fuerint nubila, solus eris.

G 5

Aspi-

Aspicias ut veniant ad candida tecta columbae,
 Accipiat nullas fordida turris aves?
 Horrea formicæ tendunt ad inania nunquam:
 Nullus ad amissas ibit anicus opes.
 Utque comes radios per Solis euntibus umbra est,
 Cum latet hic pressus nubibus, illa fugit.
 Mobile sic sequitur fortunæ lumina vulgus,
 Quæ simul inducta nube teguntur, abit.
 Hæc precor ut semper possint tibi falsa videri:
 Sunt tamen eventus vera fatenda meo.
 Dum stetimus, turbæ quantum satis esset habebas
 Nota quidem, sed non ambitiosa domus.
 At simul impulsæ est, omnes timere ruinas,
 Cautaque communi terga dedere fugæ.
 Sæva nec admiror metuunt si fulmina, quorum
 Ignibus affari proxima quæque solent.
 Sed tamen in duris remanentem rebus amicum
 Quilibet in viso Cæsar in hoste probat.
 Nec solet irasci [nec enim moderator alter]
 Cum quis in adversis, si quid amavit, amet.
 De comite Argolico postquam cognovit Orestem,
 Narratur Piladen ipse probasse Thoas.
 Quæ fuit Actoride cum magno semper Achille,
 Laudari solita est Hæctoris ore fides.
 Quod pius ad manes Theseus comes iret amico,
 Tartareum dicunt indoluisse Deum.
 Euryali Nisique fide tibi Turne relata,
 Credibile est lacrymis immaduisse genas.
 Est etiam in miseris pietas, & in hoste probatur,
 Hei mihi, quam paucos hæc mea dicta movent.
 Hic status, hæc rerum nunc est fortuna mearum,
 Debeat ut lacrymis nullus adesse modus.
 At mea sunt proprio quamvis mestissimæ, asu
 Pectora, pro sensu facta serena tuo.
 Hoc mihi venturum jam tum charissime vidi,
 Ferret adhuc istam cum minus aura ratem.
 Sive aliquid morum, seu vitæ labe carentis
 Est pretium, nemo plus habendus erit.

Sive:

Sive per ingenuas aliquis caput extulit artes,
 Quælibet eloquio sit bona causa tuo.
 His ego commotus dixi tibi protinus ipse,
 Scena manet dotes grandis, amice, tuas.
 Hoc mihi non ovium fibræ, tonitruusve sinistri,
 Linguave fervatæ pennæ dixit avis.
 Augurium, ratio, & tunc conjectura futuri,
 Hæc divinavi, notitiamque tuli.
 Et quoniam vera est, tota tibi mente, mihi que
 Gratulor ingenium non latuisse tuum.
 At nostrum tenebris utinam latuisset in imis!
 Expediit studiis lumen abesse meis.
 Utque tibi profunt artes facunde severæ,
 Dissimiles illis sic nocuere mihi.
 Vita tamen tibi nota mea est, scis artibus illis
 Auctoris mores abstinuisset sui.
 Scis vetus hoc juveni lusum mihi carmen, & istos
 Ut non laudandos, sic tamen esse jocos.
 Ergo ut defendi nullo mea posse colore,
 Sic excusari crimina posse puto.
 Qua potes, excusa, nec amici deferere causam:
 Quo pede cæpisti, sic bene semper eas.

ELEGIA IX.

ARGUMENTUM.

Laudat navim Ovidius, quam in sinu Corinthiaco accepit: & quum altera navis diu eundem cursum tenuisset, quem navis Poetæ; quumque postea ex Samothracia solverent, utriusque navigationem, & loca describit. Optat deinde, ut incolamis Tomum navis eum perferat, quod si contigerit, Minervæ se agnam immolaturum pollicetur. Postremo Castorem, & Pollucem precatur, ut utrique navi adsint.

Est mihi, sitque, precor, flavæ tutela Minervæ
 Navis, & à picta casside nomen habet.

G 6

Sive

Sive opus est velis, minimam bene currit ad auram:
 Sive opus est remo, remige carpit iter.
 Nec comites volucris contenta est vincere cursu,
 Occupat egressas quamlibet ante rates.
 Et patitur fluctus, fertque a silientia longe
 Aequora nec sævis victa madescit aquis.
 Illa Corinthiacis primum mihi cognita Cenchris
 Fida manet trepidæ duxque comesque fugæ.
 Perque tot eventus; & iniquis concita ventis
 Aequora, Palladio numine tuta fuit.
 Nunc quoque tuta precor vasti fecet ostia ponti:
 Quæque petit, Getici littoris intret aquas.
 Quæ simul Aeoliæ mare nec deduxit in Helles;
 Et longum tenui limite fecit iter.
 Fleximus in lævum cursus, & ab Aetoris urbe
 Venimus in portus Imbria terra tuos.
 Inde levi vento Zerinthia littora nacta
 Threiciam tetigit fessa carina Samon.
 Salus ab hac terra brevis est Tentyra petenti:
 Hac dominum tenuis est illa secuta iuven.
 Nam mihi Bistonios placuit pede carpere campos,
 Hellepontiacas illa reliquit aquas.
 Dardaniamque petit auctoris nomen habentem,
 Et te ruricola Lampface tuta Deo.
 Quaque per angustas male vectæ virginis undas
 Seiton Abydena separat urbe fretum.
 Hincque Propontiacis hærentem Cyzicon oris,
 Cyzicon Aemoniæ nobile gentis opus.
 Quaque tenent ponti Byzantia littora fauces;
 Hic locus est gemini janua vasta maris.
 Hæc precor, evincat, propulsaque fortibus Austris
 Transeat instabiles istrenua Cyaneas.
 Thynnichosque sinus, & ab his per Apollinis urbem
 Vecta sub Anchiali mænia findat iter.
 Inde Mesembriacos portus, & Odeson, & arcus
 Prætereat dictas nomine Bacche tuo.
 Et quos Alcathoes memorant à mænibus ortos
 Sedibus his profugos constituisse lares.

A qui-

Argibus adveniat Miletida sospes ad urbem:
 Offensi quo me compulit ira Dei.
 Hæc si contigerint, meritæ cadet agna Minervæ,
 Non facit ad nostras hostia major opes.
 Vos quoque Tyndaridæ, quos hæc colit insula fratres
 Mite, precor, duplici numen adeste rati.
 Altera nanque parat Symplegadas ire per altas,
 Scindere Bistonias altera puppis aquas.
 Vos facite ut ventos, loca cum diversa petamus,
 Illa suos habeat, nec minus ista suos.

ELEGIA X.

ARGUMENTUM.

Excusat se Ovidius, si quid forte in ejus carmine
 incultum fuerit & minus elegans: culpamque
 hujus rei omnem rejicit in tempestatem & flu-
 ctus, quibus obstrepentibus se hæc scripsisse nar-
 rat.

Littera quæcunque est toto tibi lecta libello,
 Est mihi sollicitæ tempore facta vice.
 Aut hæc me gelido tremorem cum mense Decembri,
 Scribentem mediis Adria vidit aquis.
 Aut postquam bimarem cursu superavimus Isthmon,
 Alteraque est nostræ sumpta carina fuge.
 Quod facerem versus inter fera murmura ponti,
 Cycladas Aegæas obstipuisse puto.
 Ipse ego nunc miror tantis animique marisque
 Fluctibus ingenium non cecidisse meum.
 Seu stupor hunc studio, sive est insania nomen,
 Omnis ab hac cura mens relevata mea est.
 Sæpe ego nimbosus dubius jaclabar ab Hædis,
 Sæpe minax Steropes sidere pontus erat.
 Fuscabatque diem custos Erimanthidos urse,
 Aut Hyadas sævis lauxerat Ausser aquis.

Sæpe

Sæpe maris pars intus erat, tamen ipse trementi
 Carmina ducebam qualiacunque manu.
 Nunc quoque contenti strident Aquilone rudentes;
 Inque modum tumuli concava surgit aqua.
 Ipse gubernator tollens ad sideras palmas,
 Exposcit votis, immemor artis operam.
 Quocunque aspexi, nihil est nisi mortis imago,
 Quam dubia timeo mente, timensque precor.
 Contingam portum, portu terrebor ab ipso,
 Plus habet infesta terra timoris aqua.
 Nam simul insidiis hominum pelagique laboro,
 Et faciunt geminos ensis & unda metus.
 Ille meo vereor ne speret sanguine predam:
 Hæc titulum nostræ mortis habere velit.
 Barbara pars læva est avidæ substructa rapinæ;
 Quam cruor & cædes, bellaque semper habent.
 Cumque sit hybernis agitata fluctibus æquor,
 Pectora sunt ipso turbidiora mari.
 Quo magis his debes ignoscere candide lector,
 Si spe sint, ut sunt inferiora tua.
 Non hæc in nostris, ut quondam, scribimus hortis:
 Nec consuete meum lectule corpus habes.
 Jactor in indomito brumali luce profundo,
 Ipsaque cæruleis charta feritur aquis.
 Improba pugnat hyems, indignaturque quod ausum
 Scribere, se rigidas incutiente minas.
 Vincat hyems hominem: sed eodem tempore, quæso,
 Ipse modum statuum carminis, illa fusi.

* * * * *

* * * * *

* * * * *

* * * *

* *

*

PUBLII OVIDII NASONIS

TRISTIUM

LIBER SECUNDUS.

AD AUGUSTUM CÆSAREM

ARGUMENTUM.

Precatur Augustum Ovidius, ut si non reditum velit, mitius tamen ac tutius exsilium concedat. Dicitque se tentare, si forte carmina, quæ illi antea nocuere, nunc possint salutem reddere: quemadmodum Aehillis hasta, quæ Telephum & vulneravit, & sanavit. Longo igitur & artificioso carmine conatur Cæsarem placare, ostendens se multa de eo scripsisse. Enumeratque Poetas alios quamplurimos, qui nunquam ulla clade affecti sunt, quamvis mordacia aut turpia poemata ediderint.

Quid mihi vobiscum est, infelix cura libelli,
 Ingenio perii qui miser ipse meo.
 Cur modo damnatas repeto mea carmina, Musas?
 An semel est pœnam commoverisse parum?
 Carmina fecerunt ut me cognoscere vellent
 Omne non fausto sœmina virque meo.
 Carmina fecerunt ut me moreque notaret
 Jampridem invisa Cæsar ab arte meos.
 Deme mihi studium, vitæ quoque crimina demes:
 Acceptum refero verbis esse nocens.
 Hoc pretium vitæ, vigilatorumque laborum
 Cepimus, ingenio est pœna reperta meo.
 Si saperem, doctas odissem jure sorores,
 Numina cultori perniciosâ suo.
 At nunc tanta meo comes est infania morbo,
 Saxa memor refero rursus ad ista pedem.